

PRILOG POZNAVANJU RAZVOJA I LITORALIZACIJE NASELJA
NA OTOKU MLJETU

NIKOLA STRAŽIČIĆ, Rijeka

Uvod

Mljet spada u onu malobrojnu grupu među našim naseljenim otocima koji nemaju istoimeno urbano središte, a jedini je među našim većim otocima bez većeg obalnog naselja. Samo 13% od ukupno 1615 stanovnika otoka Mljeta živi u obalnim naseljima (1971). U tom pogledu najbliži su mu otoci Lastovo (17,4%) i Šolta (20,9%). Svi ostali naši veći otoci imaju u obalnim naseljima više od 50%, a Rab, Lošinj, Ugalj, Pašman, Vis i Korčula više od 75% ukupnog stanovništva.

Tako skroman udio obalnih naselja u ukupnom stanovništvu otoka Mljeta, posljedica je zakašnjelog i veoma sporog procesa litoralizacije otočnih naselja, uvjetovanog relativno malobrojnim stanovništvom (tab. 1), što je u uskoj vezi s osobinama prirodne podloge i specifičnim društveno-gospodarskim razvojem. Mljet je izrazito izdužen otok, brdovit i sa strmim obalama, a nizovi većih i manjih krških dolova predstavljaju, osim pješčane zone na istočnom kraju otoka, jedine obradive površine.¹ Zbog toga je razumljivo što su slavenski doseljenici, koji su iz kontinentalnog dinarskog zaleđa donijeli agrarno-stočarsku orijentaciju, osnovali svoja naselja uz agrarne »oaze« u unutrašnjosti otoka. Ne treba uz to zanemariti ni razloge sigurnosti. Zašto je, međutim, pri tome ostao nevaloriziran najrazvedeniji i reljefno najpitomiji zapadni dio otoka, nije moguće ustanoviti, kao ni to da li su Slaveni zatekli na otoku obalno antičko naselje u Polaćama, te kada je i zašto ono napušteno. Moguće je, da je već tada bio taj dio otoka na neki način izdvojen, kao što je kasnije stoljećima bio vlasništvo benediktinskog samostana Sv. Marije na Jezeru.

Do osnivanja prvih obalnih naselja na Mljetu dolazi tek početkom prošlog stoljeća, dakle više od sto godina kasnije nego na Šolti, iako stotinjak godina ranije nego na Lastovu. Međutim, za razliku od Lastova, gdje je otočno stanovništvo koncentrirano u samo jednom unutrašnjem naselju, iz kojeg se u najnovije vrijeme razvija jedno glavno obalno naselje, malobrojno stanovništvo Mljeta razmješteno je u nekoliko relativno malih unutrašnjih naselja, od kojih nijedno ne

¹ N. Stražičić, Mljet. Prilog poznavanju problematike izoliranog otoka, (magistarski rad, PMF Zagreb), Rijeka 1968, str. 13—15.

Tabela 1. Veličina, broj stanovnika i najveće naselje na našim najvećim otocima (broj u zagradi pokazuje redoslijed vrijednosti u odgovarajućoj koloni)²

Otok	Površina (u km ²)	Broj stanovnika		Istoimeno odnosno najveće naselje		Najveće obalno naselje
		Ukupno	Na 1 km ²	Ime	Broj stanovnika	
Krk	409,93 (1)	13.078 (2)	31,9 (11)	Krk	1.523	Krk
Cres	404,33 (2)	3.530 (12)	8,6 (15)	Cres	1.824	Cres
Brač	394,57 (3)	12.831 (3)	32,5 (10)	Pučišće	1.587	Pučišće
Hvar	299,66 (4)	11.326 (4)	37,8 (7)	Hvar	2.534	Hvar
Pag	284,56 (5)	7.413 (7)	27,8 (13)	Pag	2.302	Pag
Korčula	276,03 (6)	20.176 (1)	73,1 (4)	Korčula	2.652	Vela
				Blato	5.916	Luka (4.191)
Dugi o.	114,44 (7)	3.876 (10)	33,9 (9)	Sali	1.079	Sali
MLJET	100,41 (8)	1.615(14)	16,4 (14)	Babino Polje	658	Polače (68)
Rab	90,84 (9)	8.515 (6)	88,5 (2)	Rab — Banjol	3 213	Rab
Vis	90,26 (10)	5.054 (9)	55,5 (6)	Vis	2 234	Vis
Lošinj	74,68 (11)	5.668 (8)	75,9 (3)	Mali Lošinj	4.169	Mali Lošinj
Pašman	63,34 (12)	3.726 (11)	58,9 (5)	Pašman	603	Tkon
				Tkon	727	
Šolta	58,98 (13)	2.094 (13)	35,6 (8)	Grohote	768	Stomorska (205)
Ugljan	51,85 (14)	9.773 (5)	188,7 (1)	Ugljan	1.531	
				Kali	2.399	
Lastovo	46,87 (15)	1.215 (15)	30,3 (12)	Lastovo	992	Ubli (198)

čini dovoljno široku osnovu za razvoj većeg obalnog naselja. Ni Babino Polje, kao najveće naselje, nije u tom smislu moglo biti izuzetak, jer je središnji dio otoka najslabije razveden, pa su tu uvjeti za lokaciju većeg obalnog naselja najslabiji.

Tako je tokom posljednjih stotinu i pedeset godina na Mljetu osnovano čak desetak malih obalnih naselja (na Šolti 5, na Lastovu 3) od kojih najveće ima tek 68, a svi zajedno svega 229 stanovnika (1971), što je tek malo više od broja stanovnika u samo najvećem obalnom naselju na Šolti ili Lastovu (tab. 1).

U proučavanju razvoja naselja na otoku Mljetu može se izdvojiti, retrospektivno, tri karakteristična razdoblja: 1. razvoj naselja od početka prošlog stoljeća, odnosno od početka litoralizacije, 2. razdoblje srednjovjekovnih unutrašnjih naselja do kraja 18. st. i 3. tragovi naselja iz pretpovijesnog i antičkog razdoblja.

² Površina otoka prema: I. Rubić, Naši otoci na Jadranu, Split 1957, str. 13—14. Broj stanovnika prema: Prvi rezultati popisa stanovništva i stanova 31. ožujka 1971. Republički zavod za statistiku, Zagreb 1971.

Razvoj naselja od početka litoralizacije

Početak prošlog stoljeća otok Mljet ima samo unutrašnja naselja i to: Babino Polje i Blato, u središnjem dijelu, te Prožuru, Maranoviće i Korita, u istočnom dijelu. To potvrđuje i F. Appendini navodeći 1802. godine izričito da »na Mljetu ima pet sela...«⁴ Istina, u to vrijeme već postoji na zapadnom dijelu otoka začetak novog naselja Govedari, osnovanog 1793. godine, ali o tome navedeni autor vjerojatno još nije informiran. Međutim, kako je i ovo novo naselje locirano podalje od obale, ne unosi još ništa novo u odnosu na stoljetnu »kontinentalnost« mljetskih naselja.

Babino Polje je smješteno na prisojnoj padini iznad istoimenog polja, najveće krške udoline i najznačajnijeg kompleksa obradivog tla na otoku, na padini glavnog otočnog bila (Veliki Grad 514 m). Preko niskog južnog obalnog grebena iz sela se pruža pogled na otvorenu pučinu. Proteže se u dužini od oko 3 km, a sačinjava ga veći broj zbijenih i međusobno odvojenih starih jezgri, što su kasnije povezane nizovima pojedinačnih zgrada, pa je tako formirano izduženo cestovno naselje.⁵ To je izrazito najveće naselje na Mljetu, iako od polovice prošlog stoljeća njegov udio u ukupnom stanovništvu postepeno opada (51,8% u 1840, 47,6% u 1910, 39,8% u 1971. god.), što je posljedica naseljavanja zapadnog dijela otoka i sve intenzivnije emigracije, posebno iz središnjeg dijela otoka. Ime naselja u vezi je sa istoimenim poljem, koje je i osnovni preduvjet njegova postanka i razvoja. Tradicionalnu gospodarsku osnovu čine maslinarstvo (najveći maslinici na otoku) i vinogradarstvo, a ribarstvo je novije dopunska grana.⁶ Zahvaljujući središnjem položaju i veličini, Babino Polje je od početka preuzelo centralne funkcije za cijeli otok (u prošlosti općina, danas centralna osnovna škola, mjesni ured, zdravstvena stanica, poljoprivredni kombinat). Broj stanovnika ustanovljen posljednjim popisom iznosi svega 72,5% u odnosu na stanje u 1948. godine, a pao je ispod broja stanovnika u 1857. god. (tab. 2).

Topografski položaj sela Maranovići, na prisojnoj padini iznad udoline Maranskog polja, sličan je položaju Babina Polja. Naselje je grupirano i među starim mljetskim naseljima najotvorenije je pogledu s mora, što je u skladu s njegovom relativnom mladošću. Nosi naziv po svom osnivaču Maranu Pribojeviću i njegovim nasljednicima. Poslije Babina Polja, posjeduje najprostranije maslinike. Nakon drugog svjetskog rata tu je izgrađena moderna uljara. Među starim unutrašnjim naseljima pokazuje, uz Blato, najveće opadanje stanovništva (tab. 2).

Tri ostala stara unutrašnja naselja: Blato, Prožura i Korita nisu vidljiva s mora, jer su smještena pri dnu krških dolova, ali se njihov položaj međusobno ipak dosta razlikuje.

Selo Blato okupljeno je na rubu jednog od najvećih mljetskih polja, koje leži u sredini otočnog trupa, svega nekoliko metara iznad morske razine, a okruženo

³ N. Stražičić, Otok Mljet. Prilog poznavanju obalne razvedenosti, Geografski glasnik, br. 32, Zagreb 1970, str. 162—167.

⁴ F. Appendini, Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de Ragusei, T. I, Ragusa 1802, str. 264.

⁵ U poslijeratnoj popisnoj statistici javljaju se tri glavna dijela kao »samostalna« naselja (Zadublje, Srženovići, Zabrežje), iako to nije u skladu s realnim odnosima.

⁶ N. Stražičić, Otok Mljet. Ekonomsko-geografska struktura, Zbornik Pedagoške akademije u Rijeci, Rijeka 1970, str. 155—157.

Tabela 2. Kretanje stanovništva u unutrašnjim naseljima (1857—1971)⁷

Naselje	1857.	1880.	1910.	1948.	1971.	Postotni udio	
						1971/1948.	1971/1857.
Babino Polje	670	740	912	907	658	72,5	98,2
Blato	96	98	160	174	98	56,3	107,8
Prožura	155	180	184	217	150	69,1	96,8
Maranovići	145	156	174	190	127	66,8	87,6
Korita	135	141	153	163	169	103,7	125,2
Goveđari	?	106	178	198	187	94,4	?
Ropa	16	23	32	62	33	53,2	206,2

je dosta visokim brdskim okvirom. Dapače, najniži dio udoline je na morskoj razini, pa je periodično plavljen i pretvoren u »blatinu«, što je dalo i ime naselju. Blato je najvažniji vinogradski centar na otoku. U poslijeratnom razdoblju ističe se najjačom emigracijom, pa je u 1971. registrirano svega 56,3% stanovništva u odnosu na stanje u 1948. god. (tab. 2).

Prožura je, naprotiv, najviše položeno mljetsko selo (202 m) zbijeno na rubu plitke krške udoline, koja se nalazi visoko iznad dobro zaklonjene istoimene luke na sjevernoj obali otoka. To je jedino među starim unutrašnjim naseljima čiji je naziv nastao iz romanskog korijena, a mogao bi biti u vezi upravo s njegovim smještajem u plitkoj udolini nalik na »tavu«.⁸ U okolici Prožure ima najmanje obradivog tla pa su Prožurani više od ostalih otočana orijentirani na more (ribarstvo).

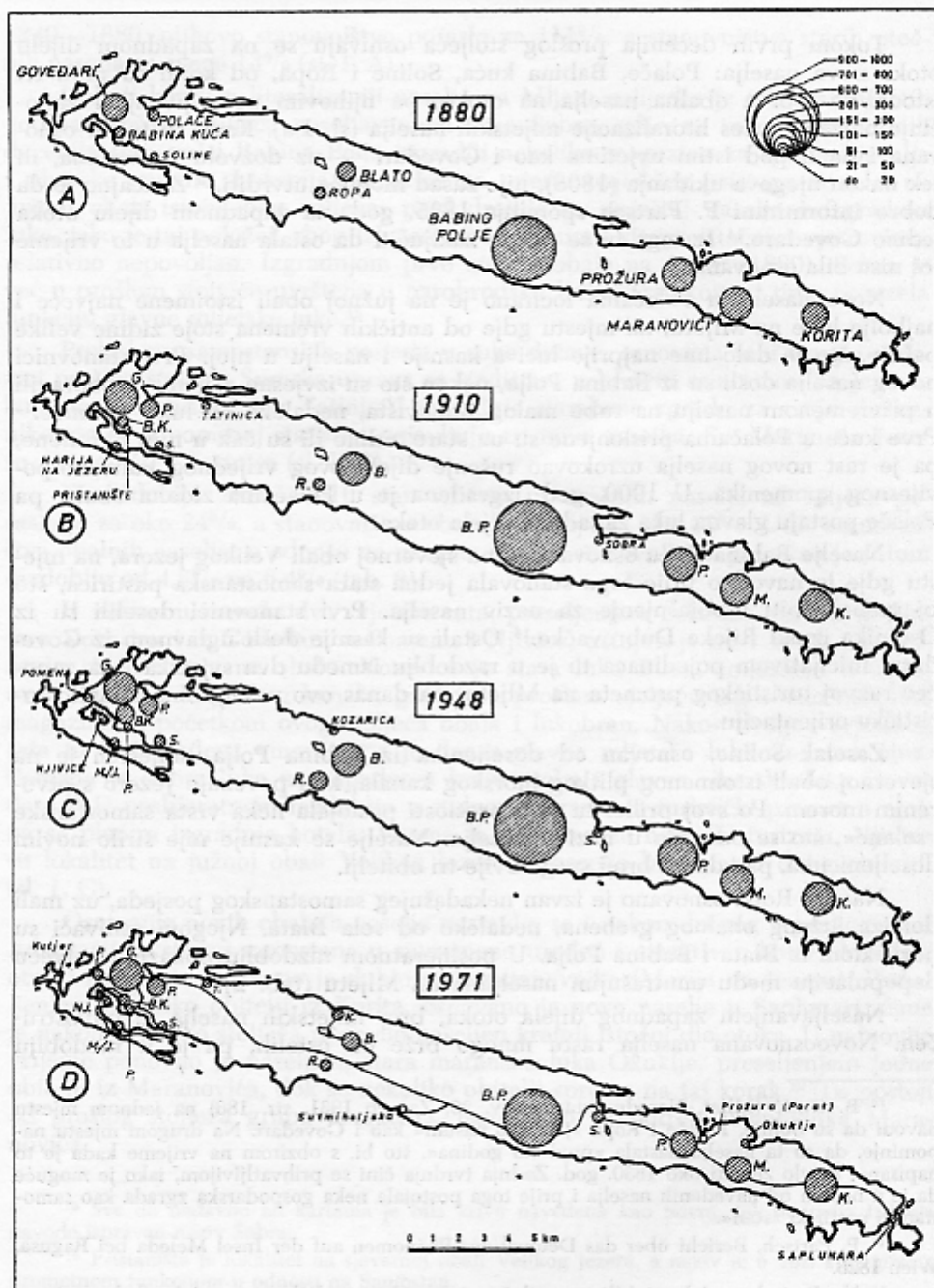
Selo Korita okupljeno je u manjem krškom dolu, zaklonjenom iza sjevernog obalnog grebena. Samo crkvice na brijegu upozorava promatrača s mora na postojanje naselja. Ime je vjerojatno u vezi s nekoliko većih udubljenja u vapnenačkim stijenama na rubu sela — »korita« — u kojima se zadržava kišnica, što su je odavno koristili stanovnici Korita za svoje potrebe. Relativno blize i plodne naslage »pržine« čine solidnu osnovu za razvoj poljodjelstva, a izvoz građevnog pijeska danas osigurava dodatne izvore prihoda. Korita su jedino od starih sela na Mljetu koje je u 1971. imalo više stanovnika nego u 1948. godini. (tab. 2).

Prvo novo naselje na zapadnom dijelu otoka — Goveđari, locirano na padini iznad polja Pomijente, nastalo je naseljavanjem nekoliko obitelji, najprije iz Babina Polja, zatim iz Hercegovine, kojima je Samostan dozvolio izgradnju kuća na svom posjedu i ustupio nešto zemljišta na obradu u vlastitoj režiji, a u zamjenu za radne obaveze na samostanskim imanjima.⁹ O tome svjedoči i naziv naselja, očito u vezi s čuvanjem samostanskih goveda.

⁷ N. Stražičić, Otok Mljet. Regionalna izdvojenost i socijalno-geografski problemi, Radovi Geografskog instituta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 8, Zagreb 1969, str. 140. Za 1971. prema: Prvi rezultati popisa stanovništva i stanova 31. ožujka 1971.

⁸ P. Skok, Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, Jadranski institut JAZU, Zagreb 1950, str. 210.

⁹ Liber Diversorum de Foris publice Cancellarie Rhagusine de 1793, fo. 18, od 8. 4. 1793. (Državni arhiv u Dubrovniku).

Sl. 1. Razvoj naselja na otoku Mljetu kroz četiri karakteristična popisa stanovništva: A — 1880, B — 1910, C — 1948, D — 1971. godine. Na slici D označena je novoizgrađena otočna cesta

Fig. 1. Entwicklung der Siedlungen auf der Insel Mljet durch vier charakteristische Volkszählungen. Auf dem Bild D ist die neuerbaute Strasse auf der Insel bezeichnet

Tokom prvih decenija prošlog stoljeća osnivaju se na zapadnom dijelu otoka nova naselja: Polače, Babina kuća, Soline i Ropa, od kojih su prva tri istodobno i prva obalna naselja na otoku, pa njihovim pojavljivanjem započinje najzad proces litoralizacije mljetskih naselja (sl. 1 a). Kada su točno osnovana i da li pod istim uvjetima kao i Goveđari — uz dozvolu Samostana, ili tek nakon njegova ukidanja (1808), nije zasad moguće utvrditi.¹⁰ Značajno je da dobro informirani P. Partsch spominje 1825. god. na zapadnom dijelu otoka jedino Goveđare.¹¹ Iz toga bi se moglo zaključiti da ostala naselja u to vrijeme još nisu bila osnovana.¹²

Novo naselje u Polačama locirano je na južnoj obali istoimene najveće i najbolje luke na Mljetu, na mjestu gdje od antičkih vremena stoje zidine velike palače, što je dalo ime najprije luci a kasnije i naselju u njoj. Prvi stanovnici novog naselja došli su iz Babina Polja, nakon što su izvjesno vrijeme proboravili u privremenom naselju na rubu malog Bobovišta, nedaleko od luke Tatinice.¹³ Prve kuće u Polačama prislone su uz stare zidine ili su čak u njih ugrađene, pa je rast novog naselja uzrokovao rušenje dijela ovog vrijednog kulturno-povijesnog spomenika. U 1900. god. izgrađena je u Polačama zidana obala, pa Polače postaju glavna luka zapadnog dijela otoka.

Naselje Babina Kuća osnovano je na sjevernoj obali Velikog jezera, na mjestu gdje je navodno prije toga stanovala jedna stara samostanska pastirica, što bi trebalo biti i objašnjenje za naziv naselja. Prvi stanovnici doselili tu iz Osojnika iznad Rijeke Dubrovačke.¹⁴ Ostali su kasnije došli uglavnom iz Goveđara. Inicijativom pojedinaca tu je u razdoblju između dva svjetska rata započeo razvoj turističkog prometa na Mljetu, pa danas ovo naselje ima izrazito turističku orijentaciju.

Zaselak Soline, osnovan od doseljenika iz Babina Polja, smješten je na sjevernoj obali istoimenog plitkog morskog kanala, koji povezuje Jezero s otvorenim morem. Po svojoj prilici tu je u prošlosti postojala neka vrsta samostanske »solane«, što se odrazilo u nazivu naselja. Naselje se kasnije nije širilo novim doseljenicima, pa i danas broji svega dvije-tri obitelji.

Naselje Ropa osnovano je izvan nekadašnjeg samostanskog posjeda, uz mali dol iza južnog obalnog grebena, nedaleko od sela Blata. Njegovi osnivači su porijeklom iz Blata i Babina Polja. U poslijeratnom razdoblju pokazuje najveću depopulaciju među unutrašnjim naseljima na Mljetu (tab. 2).

Naseljavanjem zapadnog dijela otoka, broj mljetskih naselja je udvostručen. Novoosnovana naselja rastu mnogo brže od ostalih, pa je u razdoblju

¹⁰ B. Gušić (Mljet, Narodna starina, sv. 26, Zagreb 1931, str. 186) na jednom mjestu navodi da su Soline, Polače i Ropa »jednako nastali« kao i Goveđari. Na drugom mjestu napominje, da su ta naselja nastala »pred sto godina«, što bi, s obzirom na vrijeme kada je to napisano, moglo značiti oko 1830. god. Zadnja tvrdnja čini se prihvatljivijom, iako je moguće da je u nekom od navedenih naselja i prije toga postojala neka gospodarska zgrada kao samostanski pastirski »stan«.

¹¹ P. Partsch, Bericht über das Detonations-Phänomen auf der Insel Meleda bei Ragusa, Wien 1826.

¹² Na Partsch-ovoj karti Mljeta, priloženoj navedenom djelu, nema još nikakvog traga naselju na mjestu Solina i Ropa, dok su na mjestu Polača označene 2—3 zgrade i uz njih stoji »Rovina d'un palazzo«, a na lokaciji Babine Kuće označena je jedna zgrada, bez naziva.

¹³ Informacija od Luke Vojvode iz Babine Kuće. Na navedenom lokalitetu i danas stoje ostaci građevina u suhozidu.

¹⁴ Informacija dobijena od Luke Vojvode.

1840—1880. njihovo stanovništvo poraslo za 111%, a stanovništvo starih otočnih naselja za svega 14% (sl. 1, A).

Daljnji korak u litoralizaciji naselja na Mljetu uslijedio je tek osamdesetih godina prošlog stoljeća naseljavanjem luke Sobre, gdje su tokom prethodnih decenija stanovnici Babina Polja izgradili nekoliko magazina za spremanje ulja i ribarske opreme. Lokacija magazina na mjestu najlakšeg pristupa iz sela, na južnoj obali istoimenog zaljeva, predodredila je smještaj naselja i izgradnju luke, iako je taj položaj, zbog izloženosti sjevernim i sjeveroistočnim vjetrovima, relativno nepovoljan. Izgradnjom prve zidane obale na otoku (1880), Sobra je već u prošlom stoljeću uvrštena u parobrodsku liniju Trst-Kotor i time preuzela funkciju glavne mljetske luke.¹⁵

Prelaskom samostanskih posjeda u ruke države, osnovana je u drugoj polovici prošlog stoljeća Šumska uprava sa sjedištem u bivšem samostanu na Jezeru, koja na Pristaništu¹⁶ i u Tatinici¹⁷ izgrađuje stambene zgrade za svoje službenike, pa se u popisnoj statistici pojavljuju tri nova zaselka: Sv. Marija na Jezeru, Pristanište i Tatinica (sl. 1, B).

U razdoblju 1880—1910 stanovništvo unutrašnjih naselja na Mljetu poraslo je za oko 24%, a stanovništvo obalnih naselja za oko 88%. Udio stanovništva obalnih naselja, u odnosu na ukupno otočno stanovništvo, porastao je u tom razdoblju od 4,3% na 6,4% (tab. 3).

U vremenu između dva svjetska rata, preseljenjem nekoliko obitelji iz Blata u Kozaricu i iz Goveđara u Pomenu i Njivice, učinjen je novi korak u pomicanju stanovništva na obalu. Kozarica je stara luka Blata, smještena u maloju uvali na obali Mljetskog kanala, gdje je u prošlom stoljeću izgrađeno nekoliko magazina, a početkom ovog stoljeća obala i lukobran. Nakon drugog svjetskog rata tu je izgrađena vinarija, pa je danas glavna mljetska luka za izvoz vina. Pomena je dobra luka na zapadnom kraju otoka i glavna ribarska luka Goveđara.¹⁸ U poslijeratnom razdoblju u stalnom porastu je turistički promet u njoj, pa se planira izgradnja hotela. Veoma je pogodna za nautički turizam. Njivice su lokalitet na južnoj obali Velikog jezera, a naselje broji samo dvije obitelji. (sl. 1, C).

Osnivanje novih obalnih naselja nastavlja se i nakon drugog svjetskog rata. Adaptacijom starog samostana u suvremeno uređen i atraktivan hotel »Melita«, otočić na Jezeru ponovno je dobio stalne stanovnike (Marija na Jezeru). Preseljenjem nekoliko obitelji iz Korita, osnovano je novo naselje u Saplunari, čime je nakon nekoliko stoljeća ponovno naseljen krajnji istočni dio otoka. U najnovije vrijeme ponovno je naseljena stara maranska luka Okuklje, preseljenjem jedne obitelji iz Maranovića, dok se nekoliko obitelji sprema na taj korak.¹⁹ Tu postoji od prošlog stoljeća grupa magazina, izgrađenih za potrebe stanovnika Maranovića.

¹⁵ Sve do nedavno na kartama je bila krivo navedena kao Sovra, tek nanovija izdanja navode ispravan naziv Sobra.

¹⁶ Pristanište je lokalitet na sjevernoj obali Velikog jezera, a naziv je u vezi s njegovom prometnom funkcijom u odnosu na Samostan.

¹⁷ Tu je početkom stoljeća izgrađena luka za izvoz drva iz državnih šuma i u njoj je zvršavala nekoliko kilometara duga šumska kolna cesta (prva na otoku!).

¹⁸ Ispravan naziv Pomena uveden je tek u karte najnovijeg izdanja, dok na starijim kartama piše krivo Poma ili Pomina.

¹⁹ Informacija dobijena od Pava Brzice iz Maranovića.

Tabela 3. Kretanje broja stanovnika unutrašnjih i obalnih naselja na Mljetu u razdoblju 1880—1971.²⁰

Naselje	1880.	1890.	1900.	1910.	1948.	1953.	1961.	1971.
Babino Polje	740	793	802	912	907	857	791	658
Blato	98	118	119	160	174	165	141	98
Prožura	180	181	170	184	217	208	182	150
Maranovići	156	172	170	174	190	190	179	127
Korita	141	135	120	153	163	164	186	169
Govedari	106	137	128	178	198	193	193	187
Ropa	23	10	29	82	62	60	40	33
Unutrašnja naselja								
ukupno	1444	1546	1538	1793	1911	1837	1712	1422
Polače	35	29	33	52	61	63	92	68
Babina Kuća	23	21	25	39	51	60	56	48
Soline	7	21	12	19	25	30	27	18
Sobra	—	6	9	12	16	27	28	30
Kozarica	—	—	—	—	14	29	30	32
Pomena	—	—	—	—	8	8	13	25
Saplunara	—	—	—	—	—	—	5	8
Obalna naselja								
— ukupno	65	77	79	122	175	217	251	229
Obalna naselja								
%	4,3	4,7	4,9	6,4	8,4	10,6	12,8	13,9
Mljet — ukupno	1509	1623	1617	1915	2086	2054	1963	1651

U razdoblju 1880—1971 broj unutrašnjih naselja ostao je nepromijenjen (7), dok se broj obalnih naselja povećao čak četiri puta (naseljima navedenim u tabeli treba dodati: Pristanište, Njivice, Mariju na Jezeru, Tatinicu i Okuklje). U posljednjem popisu (1971) ukupan broj stanovnika unutrašnjih naselja je niži nego prije devedeset godina (1880), a za isto vrijeme broj stanovnika obalnih naselja porastao je za tri i pol puta, ili, u odnosu na ukupno stanovništvo, od 4,3% na 13,9%. Pri tome je karakteristično da se kod najstarijih obalnih naselja u posljednje vrijeme zapaža opadanje broja stanovnika (sl. 1, D. tab. 3).

Od početka prošlog stoljeća došlo je, osim pomicanja stanovništva iz unutrašnjih naselja u nova obalna naselja, i do značajne preraspodjele stanovništva u odnosu na tri glavna otočna dijela: središnji (Babino Polje, Blato, Ropa), istočni (Prožura, Maranovići, Korita) i zapadni (Govedari sa susjednim zaselcima), što pokazuje tab. 4.

²⁰ N. Strazičić, Otok Mljet. Regionalna izdvojenost i socijalnogeografski problemi, op. cit. str. 140. Podaci za 1971. iz Mjesnog ureda u Babinu Polju (Rade Bušurelo). Mali zaselci na zapadnom dijelu otoka, s jednom ili 2—3 kuće, od kojih nijedan još nije dosegao 10 stanovnika, priključeni su susjednim naseljima: Pristanište, Marija na Jezeru i Njivice Babinoj Kući (prva dva javljaju se statistički od 1890, a treći od 1948), a Tatinicu Polačama (javlja se od 1910).

Tabela 4. Raspored stanovništva po glavnim dijelovima otoka u razdoblju 1857—1971 (1857— indeks 100)²¹

Dio otoka	1857.	1880	1910.	1931.	1948.	1971.
Središnji	100	111	144	133	150	110
Istočni	100	110	117	117	130	103
Zapadni	100	145	244	295	290	293
Mljet — ukupno	100	113	143	154	157	124

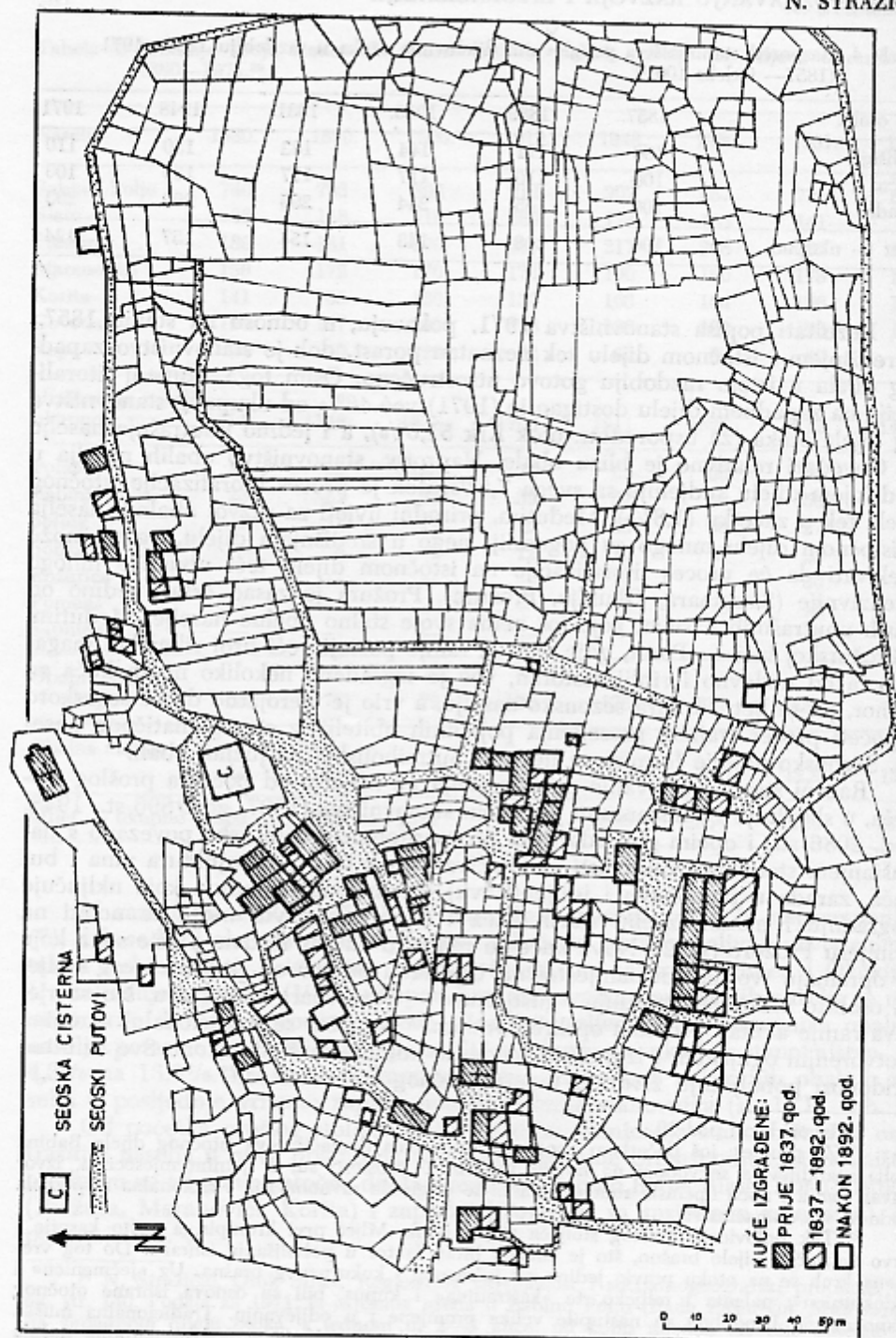
Rezultati popisa stanovništva 1971. pokazuju, u odnosu na stanje 1857., u središnjem i istočnom dijelu tek neznatan porast, dok je stanovništvo zapadnog dijela u istom razdoblju gotovo utrostručeno. Osim toga, stupanj litoralizacije na zapadnom dijelu dostigao je (1971) već 46% od ukupnog stanovništva tog dijela otoka (za usporedbu: otok Krk 51,6%), a i jedino unutrašnje naselje — Goveđari relativno je blizu obale. Naprotiv, stanovništvo obalnih naselja u središnjem dijelu sudjeluje sa svega 7,3%, dok je proces litoralizacije istočnog dijela tek u začetku (1,8%). Međutim, prirodni uvjeti za razvoj obalnih naselja u istočnom dijelu mnogo su pogodniji nego u središnjem dijelu, pa se može očekivati da će proces litoralizacije na istočnom dijelu teći ubuduće mnogo intenzivnije (Saplunara, Okuklje, Prožura). Prožura je zasad ostala jedino od starih unutrašnjih naselja, koje još nema svoje stalno obalno naselje. Međutim, u Prožurskoj luci — Porat, gdje već od ranije postoji veći broj ribarskih magazina, a od nedavno i riblji restoran, već je izgrađeno nekoliko novih kuća za odmor, pa se ljeti formira sezonsko naselje, a vrlo je vjerojatno da će se uskoro započeti proces trajnog preseljenja pojedinih obitelji iz starog matičnog naselja. Sezonsko naselje formira se ljeti i u Sutmiholjskoj na južnoj obali.

Razvoj starih i osnivanje novih naselja na Mljetu, od početka prošlog stoljeća, u skladu je s konstantnim porastom stanovništva (1807. god. 896 st., 1948. god. 2086 st.) i općim gospodarskim prosperitetom, što je usko povezano s napuštanjem stoljetne izoliranosti i uključivanjem u tržište (konjunktura vina i buhača, zarade u pomorstvu i iseljeništvu). Intenzivna izgradnja koja uključuje dogradnju i modernizaciju starih kuća i izgradnju novih može se uočiti na primjeru Prožure (sl. 2). Nove kuće su redovito na kat ili dva, s više soba koje se opremaju tvorničkim namještajem. Upotreba betona od početka ovog stoljeća osobito olakšava izgradnju »gustjerna« — rezervoara za kišnicu, što se rješava ranije akutan problem opskrbe vodom.²² Napušta se tradicionalni »komin« s otvorenim ognjištem i izgrađuju moderne kuhinje sa štednjakom. Sve to bitno pridonosi poboljšanju životnih uvjeta otočnog stanovništva.²³

²¹ Izvori kao i pod 20.

²² Za primjer: još početkom ovog stoljeća većina domaćinstava istočnog dijela Babina Polja snabdijevala se vodom na izvoru Vodice. U prošlosti su, u ljetnim mjesecima, izvor čuvali danju i noću općinski rondari, i da bi se osigurala ravnomjerna i racionalna raspodjela vode na sva domaćinstva.

²³ Tek polovicom prošlog stoljeća stigao je na Mljet prvi krumpir, a nešto kasnije i prvo tvorničko bijelo brašno, što je značilo bitan faktor u poboljšanju ishrane. Do tog vremena kruh se na otoku pravio jedino od ječmenog i kukuruznog brašna. Uz »ječmenicu« i »klokutnicu«, palenta i mlijeko, te »kaštradina« i kupus, bili su osnova ishrane otočnog stanovništva. Istodobno su nastupile velike promjene i u odijevanju. Tradicionalna muška narodna nošnja je već početkom ovog stoljeća sasvim napuštena, a ženska narodna nošnja održala se do danas jedino kod starijih osoba i očito je da je nitko iz mlade generacije neće prihvatiti.

Sl. 2. Položaj i razvoj sela Prožure s parcelacijom krškog doła

Fig. 2. Lage und Entwicklung des Dorfes Prožura mit Parzellierung der Äcker

Međutim, prava prekretnica u načinu života na Mljetu, nastupila je u poslijeratnom razdoblju elektrifikacijom otoka, izgradnjom prve kolne ceste koja je povezala sva otočna naselja i uspostavljanjem svakodnevne brodske veze s Dubrovnikom. Time je konačno stvorena osnova za brže uključivanje Mljeta u suvremene društvene tokove.²⁴

Razvoj srednjovjekovnih unutrašnjih naselja do kraja 18. stoljeća

Iz povijesnih podataka moguće je zaključiti da je slavensko stanovništvo prešlo na Mljet sa susjednog kopna u vremenu između 7. i 9. st. Najstarija srednjovjekovna naselja na otoku — Babino Polje, Blato i Vrhmljeće svojim slavenskim korijenom pouzdano ukazuju na porijeklo njihovih osnivača, a smještanjem uz krške dolove u unutrašnjosti otoka svjedoče i o njihovoj stočarsko-ratarskoj orijentaciji.²⁵

Babino Polje je prvo mljetsko naselje koje se u povijesnim dokumentima poimenično spominje i to u 11. st.²⁶ Međutim, po mišljenju C. Fiskovića,²⁷ crkva Sv. Andrije u Babinu Polju potječe iz 10. st., pa se može zaključiti da je naselje još starije. Sva ostala stara naselja na Mljetu spominju se prvi put tek u 14. ili 15. st., ali je gotovo sigurno da su i ona znatno starija i može se pretpostaviti da su barem neka od njih osnovana istovremeno kada i Babino Polje. Blato i Vrhmljeće spominju se u povijesnim ispravama prvi put tek početkom 14. st.²⁸ Nešto kasnije u istom stoljeću javljaju se Žara i Prožura.²⁹ Korita i Okuklje spominju se prvi put u 15. st.,³⁰ kao i selo Maranovići za kojega se dosta pouzdano može tvrditi da je u tom stoljeću i osnovano. (sl. 3).

Izgleda da su naselja Vrhmljeće i Žara napuštena do početka 16. st., jer se nakon toga vremena ne susreću u povijesnim dokumentima. S Razzi u 16.

²⁴ Nije potrebno posebno naglašavati što znači autobusna veza između unutrašnjih naselja i glavne luke, svakodnevno vožnja školske djece iz ostalih naselja u centralnu osnovnu školu i natrag, sve veći broj automobila u vlasništvu pojedinaca, sve veći broj radio i TV-prijemnika itd. Uvođenje telefonskih veza otoka s kopnom preko UKV-sistema omogućilo je uvođenje kućnih telefona. Oprema sve većeg broja domaćinstava hladnjacima donosi nove mogućnosti u daljnjem poboljšanju ishrane, čemu pridonosi i redovita dnevna veza s gradskim tržištem, bilo za nabavke ili za prodaju vlastitih proizvoda.

²⁵ Konstantin Porfirogenet polovicom 10. st. izričito spominje na Mljetu Neretljane koji tu »drže svoju stoku i žive od nje« (A. Pavić, *Cara Konstantina VII Porfirogeneta De administrando Imperio*, Zagreb 1906, str. 65; F. Šišić, *Ljetopis popa Dukljanina*, Posebna izd. SAN, knj. 67, Beograd 1928, str. 251).

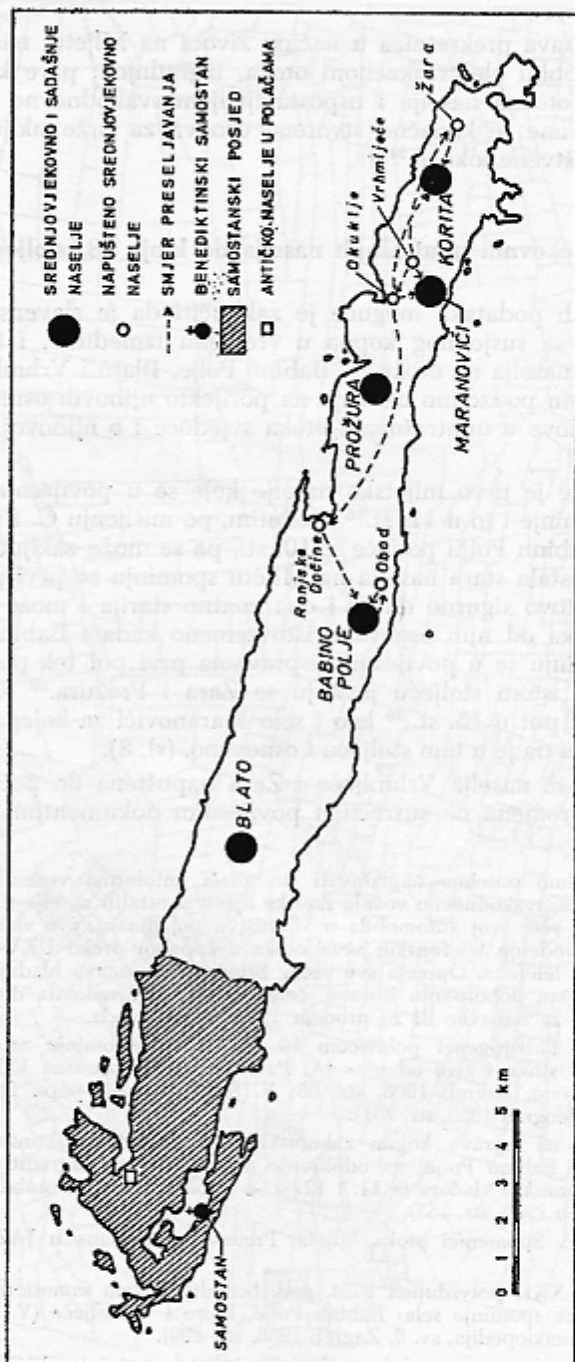
²⁶ Odnosi se na ispravu kojom zahumski knez daje benediktinskom samostanu na Lokrumu u posjed Babino Polje, uz odobrenje da tamo mogu izgraditi svoj samostan. (J. Vrana, *Isprave zahumskih vladara iz 11. i 12. st. o Babinu Polju na otoku Mljetu*, *Historijski zbornik XIII*, Zagreb 1960, str. 155).

²⁷ C. Fisković, *Spomenici otoka Mljeta*, Predavanja održana u JAZU, sv. 17, Zagreb 1958, str. 71.

²⁸ Papa Ivan XXII potvrđujući 1324. god. benediktinskom samostanu na Mljetu raniju darovnicu, poimence spominje sela: Babino Polje, Blato i Vrhmljeće (V. Foretić, *Mljet. Historija*, *Pomorska enciklopedija*, sv. 5, Zagreb 1958, str. 299).

²⁹ Selo Žara prvi su se spominje u glavi 59. Mljetskog statuta (1345). (M. Pucić, *Statut oli zakoni od univerzitati otoka Mljeta*, *Dubrovnik cvjet narodnog knjištva*, za god. 1851, *Dubrovnik 1852*, str. 215). Iste godine spominje se prvi put »Prožurska luka« (T. Smičiklas, *Codex diplomaticus Regni Croatiae*, XI, str. 233).

³⁰ B. Gušić, *Mljet*, op. cit. str. 175.

Sl. 3. Razmještaj i pomicanje srednjovjekovnih naselja na Mljetu, s oznakom samostanskog posjeda

Fig. 3. Geographische Lage der mittelalterlichen Siedlungen auf der Insel Mljet mit dem bezeichneten Gebiet des Klosterbesitzes

st., nabrajajući mljetska naselja, spominje samo: Babino Polje, Blato, Prožuru, Okuklje, Korita i Maranoviće.³¹

U 15. st. vladala je na moru relativna sigurnost, što je moglo biti poticaj za napuštanje visoko položenog Vrhmljeća, čija je lokacija bila nepovoljna za poljodjelstvo, i za spuštanje njegovih stanovnika prema otvorenijim i pitomijim položajima Okuklja i Maranovića.³² Ostaci naselja, na rubu malog istoimenog krškog dola, isključivo su u suhozidu, što bi moglo biti dokaz starosti naselja ali isto tako i njegove skromne ekonomske osnove. U blizini su ruševine solidno građene crkve Sv. Marije od Brda, za koju se pretpostavlja da potječe iz 14. ili 15. st.³³ Uz nju je groblje koje su, zajedno sa crkvom, koristili stanovnici Maranovića sve do 18. st.

Svakako je teže objasniti zašto je u to vrijeme napušteno selo Zara, topografski mnogo pogodnije smješteno, na rubu plodne »pržine« i u relativnoj blizini dobrih luka — Saplunare i Pod Školja.³⁴ Možda nije bez osnove pretpostavka, da je napuštanje ovih naselja u vezi s epidemijom kuge, o čemu je očuvana predaja u susjednim Maranovićima i Koritima.³⁵

Sudeći prema tragovima na terenu, prvobitna lokacija Babina Polja, najstarijeg i najvećeg naselja na otoku, nije bila od početka na sadašnjem mjestu. Čini se da je prvobitno naselje bilo locirano istočnije od sadašnjeg, bliže izvoru Vodice, a nedaleko od crkve Sv. Andrije, gdje postoje ostaci zgrada u suhozidu.³⁶ Prvo pojavljivanje Babina Polja u povjesnim dokumentima u 11. st. vezano je crkvu Sv. Pankracija,³⁷ a odnosi se vjerojatno na novu lokaciju ispod sadašnjeg sela, bliže polju, gdje se na nekoliko mjesta i danas nalaze ostaci zidova građanih »u klak«. Svakako je karakteristično da je na toj visini smješten i knežev dvor izgrađen u 16. st.³⁸ U 14. st. crkva Sv. Pankracija spominje se kao zaštitnik

³¹ S. Razzi, *La storia di Ragusa scritta nuovamente in tre libri*, Introduzione G. Gelcich, Ragusa 1903, str. 225.

³² Sličan proces odvijao se u to doba i na otoku Braču, gdje su neka unutrašnja naselja sasvim napuštena, a njihovo je stanovništvo sišlo na obalu i tu osnovalo nova naselja (A. Jutrović, *Naselja na otoku Braču*, Brački zbornik, br. 4, Zagreb 1960, str. 8; Isti, *Zašto se na Braču nije razvilo gradsko naselje*, *Geografski glasnik*, sv. 18, Zagreb 1957, str. 104).

³³ C. Fisković, op. cit. str. 90. Zanimljivo je da je svod crkve bio izgrađen od sedrenih blokova, koji su morali biti importirani, jer na Mljetu nema takve stijene.

³⁴ Na nekadašnje naselje danas još potsjećaju jedino nazivi lokaliteta Crkvina i Miri, prvi pokriven maslinikom, a drugi vinogradom. Prema informaciji M. Franića iz Korita, još nakon prvog svjetskog rata na lokalitetu Crkvina nalazilo se nekoliko grobova uz temelje crkve Sv. Pavla (za koju nema potvrde u sačuvanim dokumentima), a na lokalitetu Miri, prirodom pripreme zemljišta za vinograd, nailazilo se na ostatke zidova.

³⁵ B. Gušić, op. cit. str. 185.

³⁶ C. Fisković (op. cit. str. 71) smatra da bi crkva Sv. Andrije mogla potjecati iz 10. ili 11. st., što bi moglo značiti da je najstarija u ovom dijelu otoka. Dograđivana je u 13—14. st. Po grobovima u njejoj unutrašnjosti, navedeni autor zaključuje da je u to vrijeme selo bilo u blizini. Čini se da i sama crkva, s gigantskim i očito veoma starim borom, koji natkriljuje umjetni plato ispred nje, dozvoljava pretpostavku da se tu nekada okupljao seoski zbor.

³⁷ Po mišljenju nekih autora, lokrumski su benediktinci darovnicom iz 11. st. dobili, uz Babino Polje i crkvu Sv. Pankracija (G. Wenzel, *Beiträge zur Quellenkunde der dalmatinischen Rechtsgeschichte in Mittelalter*, Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen, Bd. II, Wien 1849), što bi moglo značiti da je možda starija od 11. st. Prema drugovima, izgradili su je benediktinci istovremeno sa svojim samostanom (J. Vrana, op. cit.). Budući da se ruševine samostana (»Fratrova kuća«) nalaze nekoliko stotina metara daleko od crkve, ne čini se vjerojatnim da su građeni istodobno. Značajno je da se uz crkvu nalazi seosko groblje.

³⁸ Na kamenoj ploči iznad vrata kneževog dvora stoji natpis: *Praetoris melitensis praetorium publica ragusinor pecunia erectum anno a partu virg MDLIV.*

otoka i ispred nje zasjeda narodni zbor na čelu s opatom benediktinskog samostana na Jezeru.³⁹ Ta se praksa nastavila i nakon uspostavljanja dubrovačke uprave na otoku. Međutim, otok uskoro dobija novog zaštitnika Sv. Vlaha čija je crkva izgrađena, vjerojatno početkom 15. st., u neposrednoj blizini stare crkve Sv. Pankracija.

Kada je Babino Polje pomaknuto na viši, sadašnji položaj i da li je dio naselja i ranije bio tu smješten, zasad nije moguće utvrditi. Možda je nova lokacija, na kontaktu dolomitne i vapnenačke zone, vezana uz razvijanje ratarsko-stočarskog gospodarstva. Svakako je zanimljivo da je zgrada kneževog dvora prizemnica, a jedna od najstarijih kuća u sadašnjem naselju, izgrađena nekoliko decenija kasnije, je jednokatnica.⁴⁰ Tokom 17. i 18. st. izgrađeno je i nekoliko velikih jednokatnica i dvokatnica, čija arhitektura ukazuje na jak utjecaj grada, a pripadale su imućnijim porodicama koje su se bavile pomorstvom i trgovinom.⁴¹

U dokumentima iz 15. st. spominje se naselje Obod, što bi se moglo odnositi na današnji lokalitet Gaj, istočno od Babina Polja, gdje se susreću tragovi zidova građenih »u klak«.⁴²

Selo Blato ostalo je od osnutka trajno vezano za istu lokaciju, na rubu prostranog polja koje je pružalo dobru agrarnu osnovu. Međutim, ono u prošlosti pokazuje najsporiji rast među svim otočnim naseljima, jer je malarija, zbog susjedne blatine, stoljećima desetkovala njegovo stanovništvo.

Stanovnici Prožure spominju se često već u 15. st. u spisima Mljetske kancelarije zbog neovlaštene sječe drva u samostanskim šumama, a spominju se i barke kojima odvoze drvo u Dubrovnik. Iz toga se može zaključiti da su se oni više od ostalih otočana bavili izvozom drva u Dubrovnik.⁴³ Česte veze s gradom odrazile su se u arhitekturi tog naselja, u kojemu tokom 17. st. povremeno borave pojedini Dubrovčani »radi oporavka«.⁴⁴ Iz istog stoljeća potječe i četverokutna kula na rubu sela, izgrađena za obranu od gusara.⁴⁵

Okuklje je jedino među srednjovjekovnim naseljima na Mljetu, koje se razvilo u neposrednoj blizini obale, svega nekoliko desetaka metara iznad istoimene luke. Karakteristično je ipak, što naselje nije bilo locirano na obali, iako za to postoje topografski uvjeti. Vjerojatno su tome uzrok obrambeni razlozi. Naselje je tokom 17. st. više puta bilo poharano od gusara, pa je sve više gubilo stanovništvo i 1693. god. konačno je napušteno. Preživjeli stanovnici sklonili su se u Korita, Maranoviće i Babino Polje.⁴⁶ Na mjestu nekadašnjeg naselja

³⁹ N. Strazičić, Mljet. Prilog poznavanju problematike izoliranog otoka, op. cit. str. 210.

⁴⁰ Na njoj je kamena ploča s natpisom: Chasa de Pietro de Michiel fata adi 16 aprile 1600.

⁴¹ Međutim zgradama iz toga vremena ističe se »kula« obitelji Hazdovac, s puškarnicama. Svod u kući pomorske obitelji Hajdić izgrađen je od blokova sedre. Obitelj Palunčić, koja je, prema C. Fiskoviću (op. cit. str. 80), doselila iz Bosna u 16. str., izgradila je 1616. god. trijem crkve Sv. Vlaha, o čemu svjedoči kamena ploča s grbom i natpisom.

⁴² Nije prihvatljiva pretpostavka B. Gušića (op. cit. str. 176), da je naselje Obod bilo locirano u istoimenoj dražici na južnoj obali otoka, je zbog strme obale za to ne postoje ni najmanimalniji uvjeti.

⁴³ Spisi Mljetske kancelarije (Lamenta iz 1474. i 1475. god.), Državni arhiv u Dubrovniku.

⁴⁴ B. Gušić, op. cit. str. 179.

⁴⁵ C. Fisković, op. cit. str. 97.

⁴⁶ Prema predaji očuvanoj u Babinu Polju, neke obitelji iz Okuklja sklonile su se najprije na lokalitetu Ronjske Dočine, nedaleko od današnje Sobre, a tek kasnije su odatle prešle u Babino Polje. Na navedenom lokalitetu postoje ruševine nekoliko zgrada u suhozidu i ulomci crijepova.

stoje temelji solidno zidanih zgrada s cisternama za kišnicu i ruševine crkve Sv. Nikole za koju C. Fisković smatra da bi mogla potjecati iz 13. ili 14. st.⁴⁷

Nakon napuštanja sela Zare i Vrhmljeća, iz kojih se dio stanovništva preseljava u Korita, a pogotovo kasnije napuštanjem Okuklja, kada se u Korita preseljava i sjedište crkvene župe, ovo selo preuzima funkciju glavnog središta istočnog dijela otoka. Već od 16. st. spominju se suci iz Korita. U 17. st. neki autori nazivaju Korita gradićem (»opidum«).⁴⁸ U to vrijeme neke dubrovačke porodice imaju tu ljetnikovce. I tvrda kula usred sela vjerojatno potječe iz toga doba.⁴⁹ Kasnijem ekonomskom nazadovanju pridonosi pojava kuge. U 18. st. već se spominju napuštene i porušene kuće, a polovicom istog stoljeća i sjedište crkvene župe prelazi u Maranoviće.

Selo Maranovići osnovano je u 15. st., vjerojatno u vezi s napuštanjem Vrhmljeće. Osnovali su ga članovi istoimene imućne porodice, koja je posjedovala velike komplekse na istočnom dijelu otoka.⁵⁰ Napuštanjem Okuklja krajem 17. st. i slabljenjem Korita, jača selo Maranovići, koje od polovice 18. st. postaje najznačajnije naselje istočnog dijela otoka. O tome svjedoči i dosta velika crkva Sv. Antuna, izgrađena 1770. godine, uz koju je i groblje, pa se time konačno prekida stoljetna veza sa starom maticom Vrhmljeće.

Tokom cijelog višestoljetnog razdoblja dubrovačke uprave, zapadni dio Mljeta bio je vlasništvo benediktinskog samostana na Jezeru, koji je istodobno bio jedino stalno naseljeno mjesto na tom prostoru. Crkva Sv. Marije i prvobitni samostan izgrađeni su u 12. st. Samostan je u 15. i 16. st. dograđen i utvrđen pa je primio izgled utvrđenog renesansnog ljetnikovca. Tokom druge polovice 16. st. ipak je dva puta stradao od gusara,⁵¹ a opasnost nije prestala ni tokom 17. st., pa su fortifikacije ponovno pojačane.

Prestankom opasnosti s mora, nastale su tokom 18. st. za samostan nove teškoće, uvjetovane nedostatkom radne snage, neophodne za obrađivanje samostanskih polja. Zbog toga je krajem toga stoljeća samostan morao dozvoliti osnivanje stalnog naselja na svom posjedu. Time je nakon veoma dugog razdoblja počelo ponovno naseljavanje zapadnog dijela otoka, koji je u doba antike bio najnaseljeniji.

Tragovi pretpovijesne i antičke naseljenosti

Prve sigurne tragove naseljenosti na otoku Mljetu nalazimo u pretpovijesnim gradinama (»gradac«), koje se pripisuju Ilirima, a razmještene su po otočnim vrhuncima, iznad značajnijih otočnih dolova i uvijek u blizini izvora ili lokve (sl. 4). Njihov smještaj i izgled upućuju na obrambenu funkciju i to su vjerojatno bile utvrde u koje se sklanjalo okolno stanovništvo u slučaju vanjske opasnosti, braneći svoje »polje«, svoj izvor, stoku i svoje naselje koje je vje-

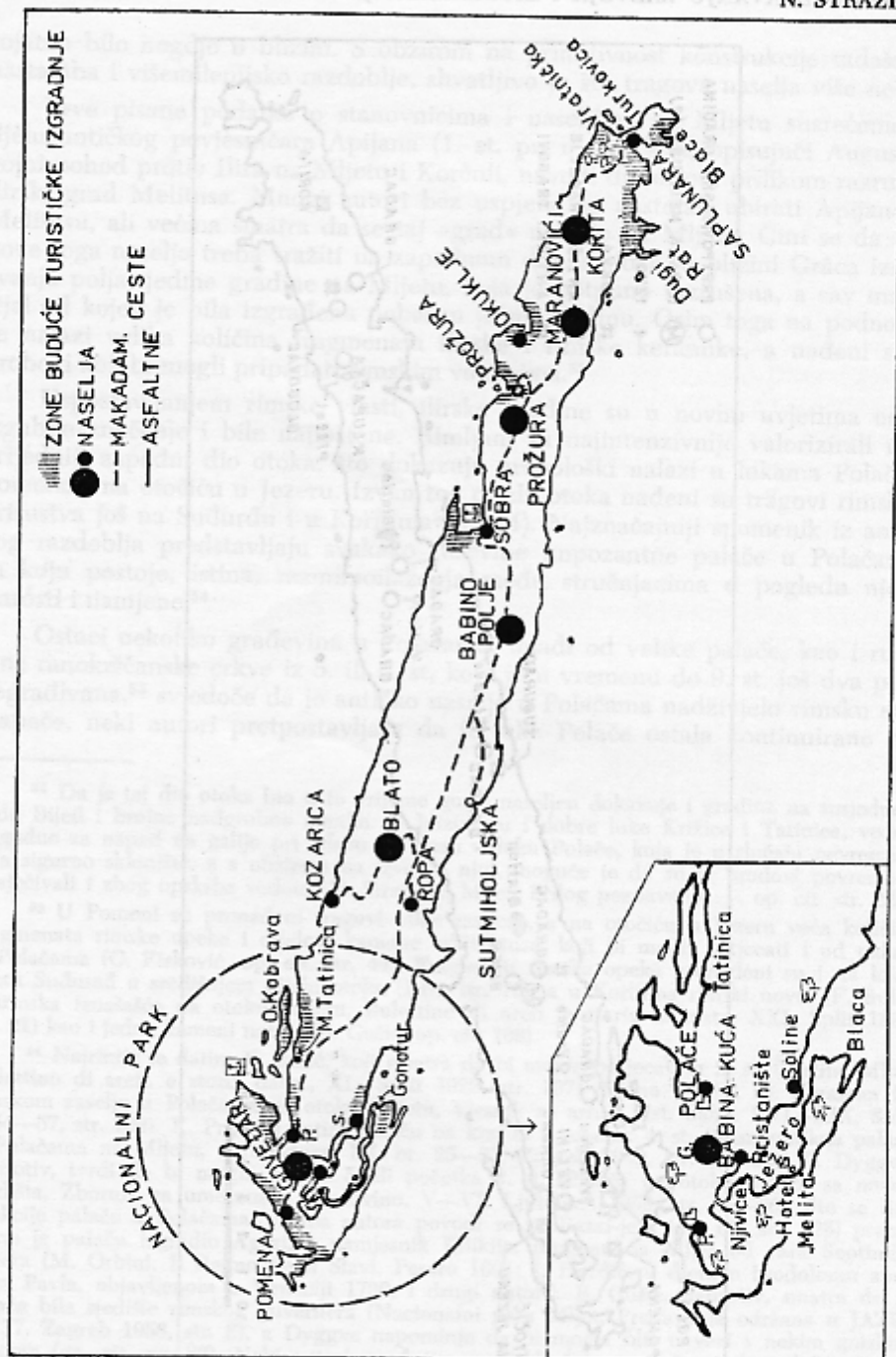
⁴⁷ C. Fisković, op. cit. str. 91.

⁴⁸ D. Furlatti, *Illyricum sacrum*, VI, Venetiis 1800, str. 78.

⁴⁹ O ekonomskoj snazi Korita u 17. st. svjedoči i podatak o šteti što je prouzrokovana gusarskim napadom 1669. god., a procijenjena je na 4728 dukata (B. Gušić, op. cit. str. 183).

⁵⁰ Dvanaest isprava o kupovinama zemljišta Marana Pribojevića i njegovog sina Ratka Maranovića, kao i testament ovog posljednjeg, objavio je V. Vuletić-Vukasović (Narodni sud i sudije na ostrvu Mljetu s početka 15. st., Spomenik SKA, sv. 49, Beograd 1910.).

⁵¹ I. Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima, I—II, Split 1964, str. 445.

Sl. 5. Područje Nacionalnog parka »Mljet« i zone predviđene za buduću turističku izgradnju na Mljetu, prema planu »Južni Jadran«

Fig. 5. Nationalpark »Mljet« und die für den touristischen Aufbau vorgesehenen Zonen, nach dem Plan »Južni Jadran« (»Südadrja«)

seljena tokom cijelog prvog milenija.⁵⁶ Na osnovi toga bi se moglo zaključiti da su Slaveni u vrijeme doseljenja na otok, tu zatekli staro stanovništvo. Možda je u tome i objašnjenje zašto tada nisu zaposjeli i taj dio otoka. Karakteristično je svakako da su upravo tu najbrojniji i toponimi s romanskom osnovom.⁵⁷

Tvrđnja Konstantina Porfirogeneta iz 10. st., da su Neretljani zatekli na Mljetu »napuštene gradove«, vjerojatno se odnosi na napuštene ilirske gradine, čiji su se tragovi očuvali sve do danas.

Zaključak

Razvoj naselja na Mljetu pokazuje izrazite specifičnosti, što se nepovoljno odražava na mogućnosti suvremenog razvoja otoka. Tokom srednjeg vijeka i sve do početka prošlog stoljeća, na Mljetu postoje isključivo unutrašnja naselja, a zapadni dio otoka, prirodno najprivlačniji i u antičko doba najnaseljeniji, ostaje za sve to vrijeme nenaseljen. Tokom prošlog i ovog stoljeća osnovan je veći broj obalnih naselja, ali, s obzirom na malobrojno ukupno stanovništvo, nije se razvilo nijedno veće obalno naselje, pa je glavnina otočnog stanovništva i danas vezana za stare unutrašnje matice. To predstavlja veliku prepreku bržem uključivanju u suvremene društvene tokove, osobito razvoju turizma faktoru gospodarskog prosperiteta većine naših otoka. Neka obalna naselja su, istina, tokom posljednjih godina naglo proširena (Polače, Pomena, Sobra, Okuklje), ali nije došlo istovremeno i do adekvatnog porasta njihovog stanovništva, jer se izgrađuju prvenstveno kuće za odmor, a neke obitelji silaze na obalu samo u toku ljeta. Odlaskom s otoka sve većeg broja mladog stanovništva, koje u sadašnjim uvjetima ne nalazi na otoku adekvatno zaposlenje, naglo opada stanovništvo većine unutrašnjih naselja, što još više sužava demografsku osnovu, a time i perspektivu za brži porast obalnih naselja i za daljnji razvoj otoka u cjelini.

U okviru projekta »Južni Jadran« predviđena je turistička valorizacija najatraktivnijih zona na istočnom i zapadnom dijelu Mljeta, u skladu sa strogom zaštitom pojedinih zona u okviru Nacionalnog parka »Mljet«. Međutim, za realizaciju toga plana (sl. 5) neophodna su velika društvena sredstva, uključivo i rješenje problema vodoopskrbe u okviru južnodalmatinskog regionalnog vodovoda, a prvenstveno stanovništvo koje će se angažirati u tim djelatnostima. Zbog toga je zasad neophodno ubrzati radove na modernizaciji otočne ceste, jer će ona »približiti« obali stara unutrašnja naselja i time omogućiti njihovu revitalizaciju. Zaustavljanjem procesa depopulacije jačat će demografska osnova neophodna za brži razvoj obalnih naselja, što je preduvjet za opći prosperitet i za punu valorizaciju ovog našeg vrijednog i nadasve interesantnog otoka.

⁵⁶ C. Fisković (op. cit. str. 41). smatra da je čak i nedovršena palača mogla poslužiti za stan bjeguncima pri padu Narone, koji su se vjerojatno sklanjali na susjedne otoke.

⁵⁷ P. Skok, op. cit. str. 210. Prema istom autoru, nazivi na otoku izvedeni iz svetačkih imena s latinskim pridjevom sanctus, kao Sutivan (Sv. Ivan), Sutilija (Sv. Ilija), Sutniho (Sv. Mihovil), mogli bi biti dokaz da su Slaveni po dolasku na Mljet zatekli tamo romansko kršćanstvo.

Summary

ZUSAMMENFASSUNG

by

Stražičić

Die Entwicklung der Siedlungen auf der Insel Mljet, im Vergleich zu der Mehrzahl der übrigen Inseln Jugoslawien, weist ausgeprägte Besonderheiten auf, was sich auf die zeitgemässe sozial-ökonomische Entwicklung der Insel negativ widerspiegelt.

Auf der Insel Mljet gibt es weder eine Zentralsiedlung des gleichartigen Namens, noch eine Küstensiedlung von grösserer Bedeutung. Auf der Insel Mljet bestanden bis zum vorigen Jahrhundert nur Innensiedlungen, in der Nähe der grösseren oder kleineren Karstsenken loziert (Babino Polje, Blato, Prožura, Maranovići, Korita). Der westliche und dabei auch attraktivste Teil der Insel war zur damaligen Zeit Besitztum des Benediktinerklosters.

Die ersten Küstensiedlungen wurden in der ersten Hälfte des vorigen Jahrhunderts auf dem westlichen Teil der Insel gegründet (Polače, Soline, Babina Kuća) und später werden auch andere Küstensiedlungen gegründet (Sobra, Kozarica, Pomena). Wegen der kleinen Gesamtbevölkerung der Insel (1615 Einwohner im Jahre 1971) und der Auswanderung der jüngeren Leute von der Insel in neuerer Zeit, wächst die Einwohnerzahl der Küstensiedlungen sehr langsam an, während gleichzeitig die Einwohnerzahl der meisten Innensiedlungen starken Verminderung zeigt. Die grösste Küstensiedlung Polače hat nur 68 Einwohner (1971).

Der Tourismus stellt einen wesentlichen Faktor in der wirtschaftlichen Aufschwung der Grösstzahl unserer Inseln dar. Auch auf der Insel Mljet bestehen dafür sehr günstige Naturbedingungen, jedoch die Tatsache, dass es auf dieser Insel keine grössere Küstensiedlungen gibt, erschwert dies die Entwicklung dieses für die Insel bedeutendsten wirtschaftlichen Zweiges.

Übersetzung N. Stražičić